

Joan Esculies

«En la cultura occidental, cada vegada estem més tenallats per les pors»

Escriptor, periodista i historiador. Professor a la Universitat de Vic i a la UOC. Va guanyar el premi Mercè Rodoreda amb *Tràilers*. Ara publica *La gata*, que forma un díptic amb *Un veí ben estrany*, que té com a fil conductor la preocupació sobre la societat actual, catalana i espanyola. Considera el seu treball, de ficció o no, com un conjunt.

P Qui és la gata, quines són les seves peripècies vitals i per què les narres?

R Breument, es pot dir que *La gata* és una crítica a la novel·la de Jack London *La crida del bosc*, que parla de la supervivència, l'instint salvatge contra la civilització, i la transformació del protagonista. És una manera de dir, un segle després, que la seva història s'ha acabat, que el seu argument no se sosté en aquests temps de ruptura i inseguretat. I això ens porta també a una reflexió sobre seguretat i llibertat. El que pretén així mateix *La gata* és eixamplar el món de l'extraradi de Barcelona, que ja vaig tractar en la meua anterior novel·la, que narrava com la frustració porta un jove a ser l'alcalde populista a la seva ciutat.

P En quin sentit consideres superada la novel·la de Jack London?

R Fa un segle, quan va escriure aquesta novel·la, el món estava acabat de descobrir, com qui diu. Ambientada en la febre de l'or, de finals del segle XIX, mostra la capacitat d'adaptació i la tornada a la natura. Era un món molt ampli en el qual hi havia grans expectatives socials, per aconseguir la llibertat de les persones, drets... Ell mateix va ser fundador del Partit Socialista d'Amèrica. Tenia interès pel retorn de la societat cap a formes primigènies, com un acte de llibertat... Una utopia. Això ha aguantat més o menys un segle. Fa deu anys, quan vaig co-

mençar la novel·la, això ja s'havia acabat. Ara nosaltres estem buscant seguretat, no llibertat.

P Una cosa que, en aquests moments, amb la guerra, adquireix una rellevància especial?

R Quan veiem aquesta guerra de l'Iran, que l'han començat dos senyors sense saber per què (un sí; Trump no)..., fa que el món tingui por i que la gent es plantegi no tant ser lliure, sinó estar segura. Aquesta sensació de buscar la seguretat és molt perillosa, perquè precisament porta a renunciar a la llibertat. La novel·la reflexiona, a través de la figura d'una gata, en contraposició al gos de London: a què voldràs renunciar per creure't més segur?, què significa la seguretat? En el recorregut vital que fa aquesta gata també es va trobant gent que li dona un tracte diferent. En qualsevol cas, el que és fonamental, com en la novel·la de Jack London, és el que fa l'animal. L'animal no és un pretext per conèixer la gent de la urbanització, sinó que el protagonista és ell, el que fa. Un animal que no parla, ni fa coses humanes.

P La seguretat ha estat més aviat cosa d'Orient, i la quimera de la llibertat d'Occident? De totes maneres, no és també la seguretat una aspiració, un mite més que res?

R En el fons, la llibertat i la seguretat interactuen. No és que l'una desapareix i apareix l'altra, sinó que hi ha percentatges d'una cosa i de l'altra en el binomi. És una cosa, a més, vinculada a la pròpia sensació personal. Com se sent cadascú en unes determinades circumstàncies. En el cas de la cultura occidental, cada vegada estem més tenallats per les pors, i això ens porta a buscar partits que ens prometen seguretat, a canvi de fer fora persones, de fer discursos fàcils... Tot això és un signe dels temps. El que vol la novel·la és reflexionar sobre això. En el relat anterior, quan parlava de l'ascens de l'alcalde populista, no li donava una resposta al lector. El posava en una cruïlla, perquè el narrador era el vell que coneixia el jove. I aquest jove havia ajudat el vell. Què faries tu? Sortiries a cridar en contra de l'alcalde o el defensaries? Ell t'ha ajudat a tu... Tampoc aquestes figures populistes tenen un blanc i un negre. De vegades, és una qüestió de matisos. I si coneixes la persona en qüestió, li veus un component més humà del que li veuen des de lluny. Ha de ser el lector qui tregui les seves pròpies conclusions. No li dono una solució. Ha de reflexionar...

P La seguretat, entre el mercat i la guerra, és, com podria apuntar Foucault, una eina de control social?

R El que volen determinats partits i perso-

nes és controlar la societat a través de la por. Un exemple molt clar el tenim amb aquesta guerra. Pedro Sánchez diu que no donaran suport al plantejament dels EUA. Des d'alguns mitjans se li respon dient que, si no els deixem utilitzar les bases als americans, la nostra economia se'n veurà perjudicada. De què es tracta, doncs? De matar iranians i nenes perquè el PIB d'Espanya no es vegi afectat?

P Com porta aquest tema de la llibertat la gata?

R En la novel·la, la gata té diferents noms. Primer es diu Bonnie, després Daisy, i després Gata. Perquè la gata el que fa és passar del confort d'una casa on ho té tot a una altra. Canvia de nom. Fa companyia a una dona gran, que mor, i els seus fills la deixen al carrer. És aquí on descobreix que en aquesta llibertat pretesa ha de lluitar per sobreviure. Una cosa gens bona. El camí que emprèn la gata és el de tornar a l'estat salvatge, per dir-ho així. Però no és tan ideal. Quan torna al carrer és, simplement, una gata.

P Llibertat, en qualsevol cas, que avui dia s'esmenta per a tot?

R La llibertat per a qui ho té tot és molt fàcil. La llibertat com la de la gata és molt fòtuda. Per al qui ve d'una posició adinerada, la llibertat no és problema. Si vol la sanitat privada, és perquè la pública no la necessita, i no pensa pagar-la. Però això, és clar, genera una societat més perillosa. En la societat que es troba la gata a l'extraradi hi ha, per exemple, senegalesos que recullen ferralla per vendre-la a molt baix preu. "He vingut aquí -diu un d'ells-, perquè ja no puc pescar on ho feia. I quan arribo tampoc em volen per fer una feina que podria fer. Quin és doncs el meu paper en tot això?"

P Llibertat, també, entesa en la tradició capitalista i en la pràctica de Trump, com una cosa renyida amb les regles, que cal treure's de sobre i reduir al mínim? Al final, com resol la seva vida la Daisy?

R Amb el mínim de regles, els negocis poden anar millor per a uns pocs. La democràcia, al final, és un joc per defensar el feble. Perquè el fort no imposi les seves normes, que és el que pretenen. En el fons és saltar-se el sistema democràtic en benefici propi. Aquí tens una altra vegada la qüestió de la seguretat. Al final, cauràs davant de qui t'ofereix una seguretat. Encara que sigui aparent... La Daisy, al final, recorre un camí en el qual veu que aquesta vida, aquesta llibertat, és tan difícil d'aconseguir i mantenir que opta per la seguretat. Després de molt lluitar, de passar per un intent d'enverinament, que l'alcalde de la novel·la anterior se la tregui del damunt enviant-la al bosc... Al final, acaba en una residència de gent gran, cuidada per unes monges sud-americanes,

Quan veiem aquesta guerra de l'Iran, que han començat dos senyors sense saber per què (un sí; Trump no)..., fa que la gent es plantegi no tant ser lliure, sinó estar segura.

que creuen que la salvació de tot passa per Déu. Davant d'un món sense coordenades, la solució és creure en alguna cosa, en Déu... No tens altres llocs on agafar-te. Així, no és gens estrany que proliferin els nous predicadors. A Sabadell, l'altre dia, grups de joves que repartien bíblies corejaven a la Rambla: "La ciència ho nega, però Déu existeix".

P Davant d'això, i en gairebé tot, no caldria fer un exercici de recuperació de vells usos i costums, com a antídote a la inèrcia tecnològica que sembla encaminar-nos a un món de més ficció, de més irrealitat, més fragmentari?

R Ara no es poden prendre decisions amb tranquil·litat, sinó tot el contrari. El que veig cada dia, a les classes, és que els meus alumnes no tenen paciència. Mantenir un mínim d'atenció durant dues hores és molt complicat. El que estic fent és no permetre l'ús dels mòbils a classe mentre estic donant la teoria. La tecnologia desconnecta la població, no facilita la formació de ciutadans crítics, en el sentit de poder reflexionar tranquil·lament sobre alguna cosa. Lligant-ho amb la novel·la, la fragmentació es veu en aquest extraradi, on es troba el paio que és culturista que li diu a la seva nòvia que no li clavarà dues hòsties perquè és molt cavaller, mentre es dedica a anar-se'n amb altres ties. La dona que perquè ha estudiat a la FP es creu millor que les altres, que estan treballant al súper. La senyora que va venir d'Extremadura i està sola, mentre la seva filla, que està ascendint en l'escala social (té un negoci d'estètica), passa de la seva pròpia mare i pensa a vendre's la casa on viu. Els senegalesos, els llatinoamericans... El que fa la gata és passar per aquesta societat fragmentada.